

REALIZĂRILE PRINCIPALE ALE PROIECTULUI „VIAȚĂ SĂNĂTOASĂ: REDUCEREA POVERII BOLILOR NETRANSMISIBILE” DIN FAZA I DE IMPLEMENTARE (2016-2020)

SCOP ȘI ABORDARE

Proiectul „Viață Sănătoasă” (Faza I, 2016-2020) și-a propus să contribuie la reducerea poverii bolilor netransmisibile (BNT), pentru a îmbunătăți sănătatea și bunăstarea populației Republicii Moldova, în special din zonele rurale.

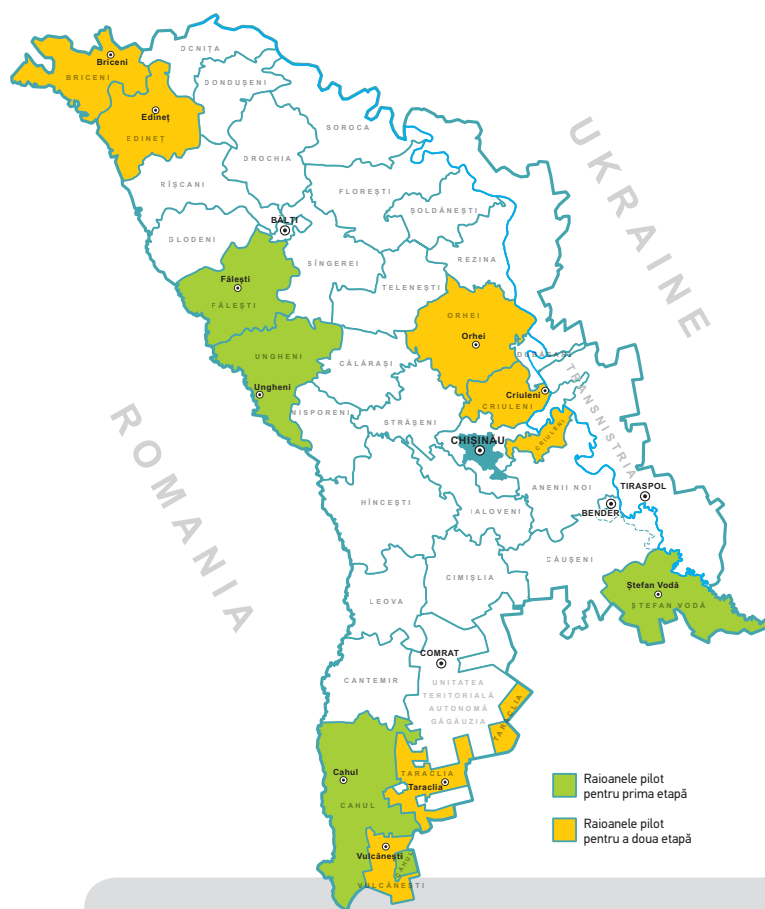
Proiectul a oferit suport Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale în implementarea agendei naționale de reforme în sistemul de sănătate în scopul de a atinge obiectivele de dezvoltare durabilă, în special în sănătatea publică și asistența medicală primară (AMP). Proiectul s-a axat pe:

- 1 Consolidarea** cadrului de politici favorabil pentru gestionarea descentralizată și integrată a BNT;
- 2 Facilitarea** accesului populației din raioanele-țintă la îngrijirile integrate de calitate, inclusiv la serviciile extinse pentru BNT;
- 3 Îmbunătățirea** comportamentului populației pentru sănătate și reducerea factorilor de risc în BNT.

Proiectul a avut o strânsă colaborare cu partenerii naționali și a implementat activitățile în 10 raioane-țintă: Briceni, Cahul, Criuleni, Edineț, Fălești, Orhei, Ștefan-Vodă, Taraclia, Ungheni și Vulcănești.

CONTEXT

Deși s-au înregistrat progrese semnificative în ultimii ani, Republica Moldova se confruntă în continuare cu o prevalență ridicată a BNT, condiționată de factorii comportamentali și modul de viață al populației. Țara înregistrează una din cele mai înalte rate a mortalității generale din Europa. Deoarece aproape 60% din populație trăiește în mediul rural, este esențială creșterea accesului la prevenirea, tratamentul BNT și managementul calității serviciilor medicale.

- ◆ **Fiecare a 3-a persoană** din Republica Moldova prezintă trei sau mai mulți factori de risc pentru dezvoltarea BNT.
- ◆ **Practic 9 din 10 decese** sunt condiționate de BNT, în special de bolile cardiovasculare, respiratorii cronice, diabet zaharat și cancer.

Sursa: WHO Studiul STEPS (2014)

Prin consolidarea cadrului de politici pentru gestionarea descentralizată și integrată a BNT, îmbunătățirea calității asistenței medicale și a cunoștințelor populației cu privire la sănătate, proiectul s-a focusat pe creșterea atât a ofertei, cât și a cererii de servicii asociate BNT, în special, pe trei maladii (hipertensiune, diabet de tip 2 și forma cronică a bolii ischemice cardiace).

În faza I, proiectul a adoptat o abordare exhaustivă pentru a reduce povara BNT la scară largă în rândul populației. Obiectivele și activitățile proiectului au fost adaptate la cele mai recente dovezi, studii realizate, inclusiv în cadrul proiectului Viață Sănătoasă (Blake et al. 2019).

REALIZĂRI-CHEIE ALE PROIECTULUI

CUM AM ATINS REZULTATELE PROPUSE

REZULTATUL

În colaborare cu autoritățile publice din sectorul sănătății am contribuit la dezvoltarea cadrului de politici favorabil pentru gestionarea descentralizată și integrată a BNT

Mandatul și obiectivele proiectului au fost definite în urma consultărilor cu Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS), Agenția Națională pentru Sănătate Publică (ANSP), Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) și Biroul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) din Moldova. În parteneriat, s-a asigurat implementarea activităților proiectului și pentru a susține descentralizarea și integrarea la nivel de prevenire și management al BNT în asistența medicală primară și comunitate.

BIBLIOTECA SĂNĂTĂȚII

6
video
tutoriale

8
ghiduri
și
broșuri

35
postere,
flyere,
pliante

TOTAL **51**
titluri de materiale
informativ și didactice
în limbile română și rusă

PRODUSE-CHEIE:

- S-au dezvoltat **capacitățile instituționale ale Agenției Naționale pentru Sănătate Publică** și ale structurilor sale descentralizate în planificarea bazată pe dovezi și promovarea sănătății.
- S-a susținut **elaborarea Strategiei naționale de sănătate 2030** (pe componenta de sănătate publică), a noului Program național privind controlul și prevenirea BNT și a Planului de acțiuni (2021-2025).
- S-a lucrat cu Asociația Medicilor de Familie și Asociația de Nursing la **finalizarea și implementarea procedurilor operaționale standard de implementare a manualului MSMPS** privind managementul calității serviciilor medicale în AMP.
- S-au **elaborat și lansat ghiduri de educare a pacienților**, sensibile la dimensiunea de gen, cu privire la hipertensiune, diabet de tipul 2 și boala ischemică cardiacă.
- S-a susținut **revizuirea cadrului legislativ** pentru a include prevederile care țin de **integrarea serviciilor de asistență comunitară** (asistență medicală și de asistență socială). S-a dezvoltat **baza normativă pentru fortificarea rolului asistentului medical comunitar**, inclusiv în prevenire, ceea ce va genera potențiale economii de costuri în sistemul de sănătate.
- S-a dezvoltat **un curs nou privind promovarea sănătății și schimbarea comportamentului**. În prezent, acesta este gestionat de o echipă de formatori naționali și este disponibil pentru specialiștii din domeniul sănătății din întreaga țară (Sécula et al. 2020).

REZULTATUL

Am îmbunătățit accesul populației la îngrijirile integrate de calitate pentru BNT inclusiv la serviciile extinse

Proiectul a investit în îmbunătățirea calității îngrijirilor din instituțiile medico-sanitare de asistență medicală primară, inclusiv la nivel de comunitate, promovând îngrijirea integrată centrată pe oameni (Zahorka et al. 2019). La nivel de instituții, a fost facilitată implementarea pachetului OMS de intervenții esențiale pentru bolile netransmisibile (protocoale PEN nr.1 și nr.2) în cadrul asistenței medicale primare (AMP), inclusiv prin consolidarea capacităților, dotarea instituțiilor de AMP cu dispozitive medicale și materiale didactice, odată ce Biroul OMS din țară a pus la dispoziție dovada aplicării conceptului pentru Republica Moldova (Collins et al. 2019). Mai mult, la nivel de raion proiectul a contribuit la formarea grupului de formatori în PEN și la adaptarea cursului pentru instruirea în cascadă la locul de muncă a echipelor mixte, constituite din medici de familie și asistenți medicali.

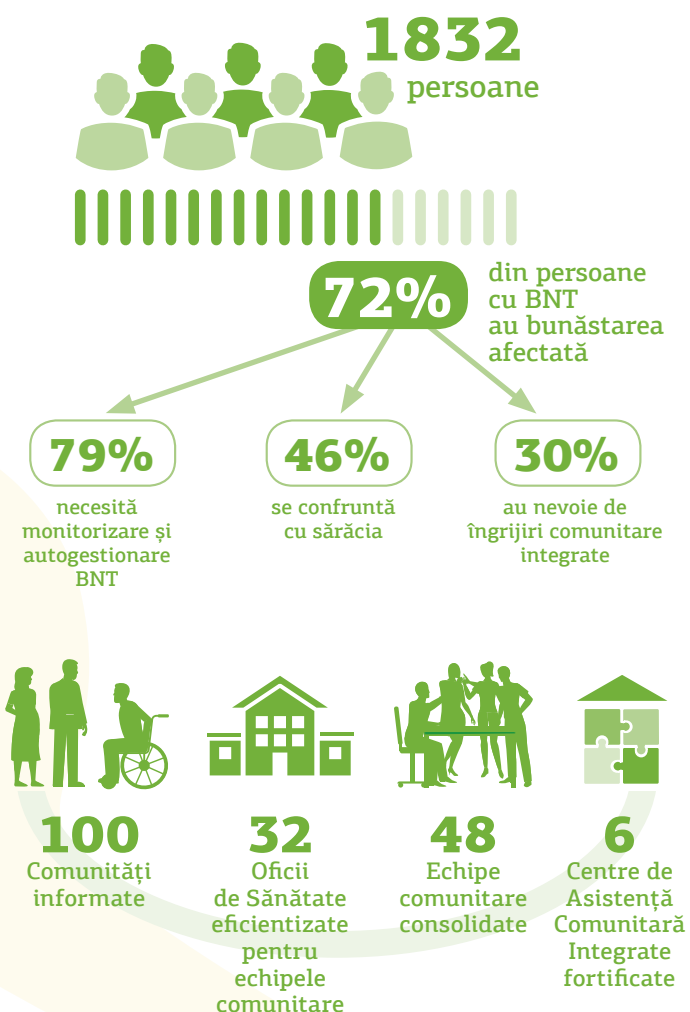
Proiectul a analizat rolul asistentului medical comunitar în contextul colaborării multidisciplinare în BNT a echipei medicului de familie și a propus formarea profesională a acestor cadre medicale. (Zarbailov et al. 2019). Ulterior, s-a consolidat rolul asistentului medical comunitar prin revizuirea cadrului normativ, elaborarea procedurilor și instrumentelor de lucru (managementul de caz, modul TI) și dezvoltarea programului de formare continuă.

În cele din urmă, în trei raioane-țintă a fost creat un mediu propice de colaborare între sectoarele social, de sănătate și APL, s-a consolidat prestarea serviciilor de bază, datorită integrării la nivel de comunitate și inclusiv în prevenirea BNT. De asemenea, s-a urmărit îmbunătățirea accesului la servicii a persoanelor vulnerabile din punct de vedere al sănătății și situației socio-economice, în special al celor cu multimorbidități (două sau mai multe boli cronice), în etate și care locuiesc în zonele rurale, cu acces limitat la servicii.

PRODUSE-CHEIE:

- În 10 raioane-țintă, îngrijirea de calitate în BNT (4 și mai multe vizite în instituția de AMP timp de 12 luni) a fost accesibilă pentru 64,3% de pacienți cu BNT (KAP, 2020).
- A fost fortificat rolul asistenților medicali comunitari prin facilitarea înțelegerii importanței sale în prevenirea BNT. În raioanele de intervenție, 77,3% din personalul AMP s-a convins de importanța AMC, comparativ cu 22,2% din raioanele de control.
- În trei raioane de intervenție, au fost fortificate abilitățile practice ale asistenței integrate din 48 de echipe multidisciplinare comunitare și consolidate șase centre de asistență comunitară integrată, fiind utilizate resursele existente din sănătate, asistență socială, APL și societate civilă.

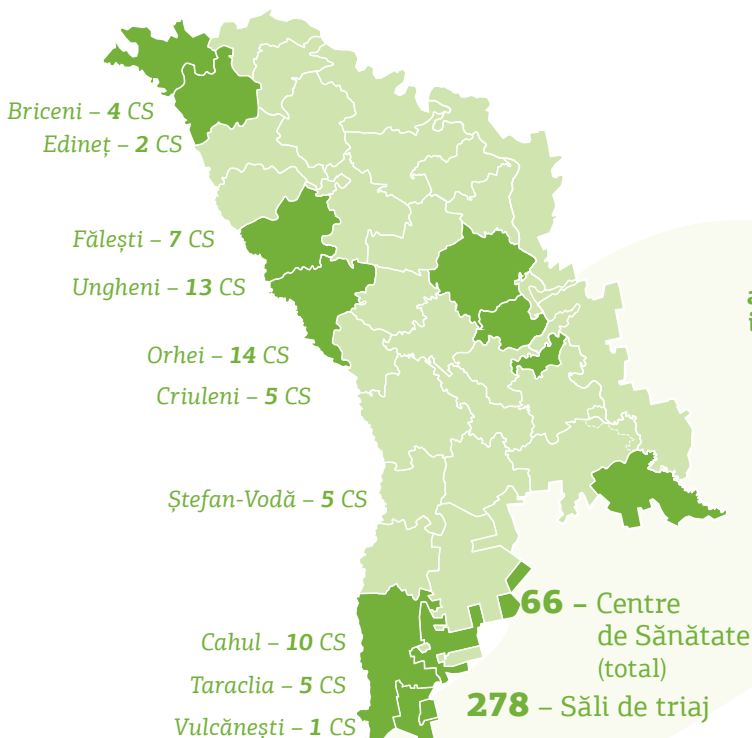
Rezultatele aplicării asistenței integrate în raioanele Fălești, Ungheni, Orhei

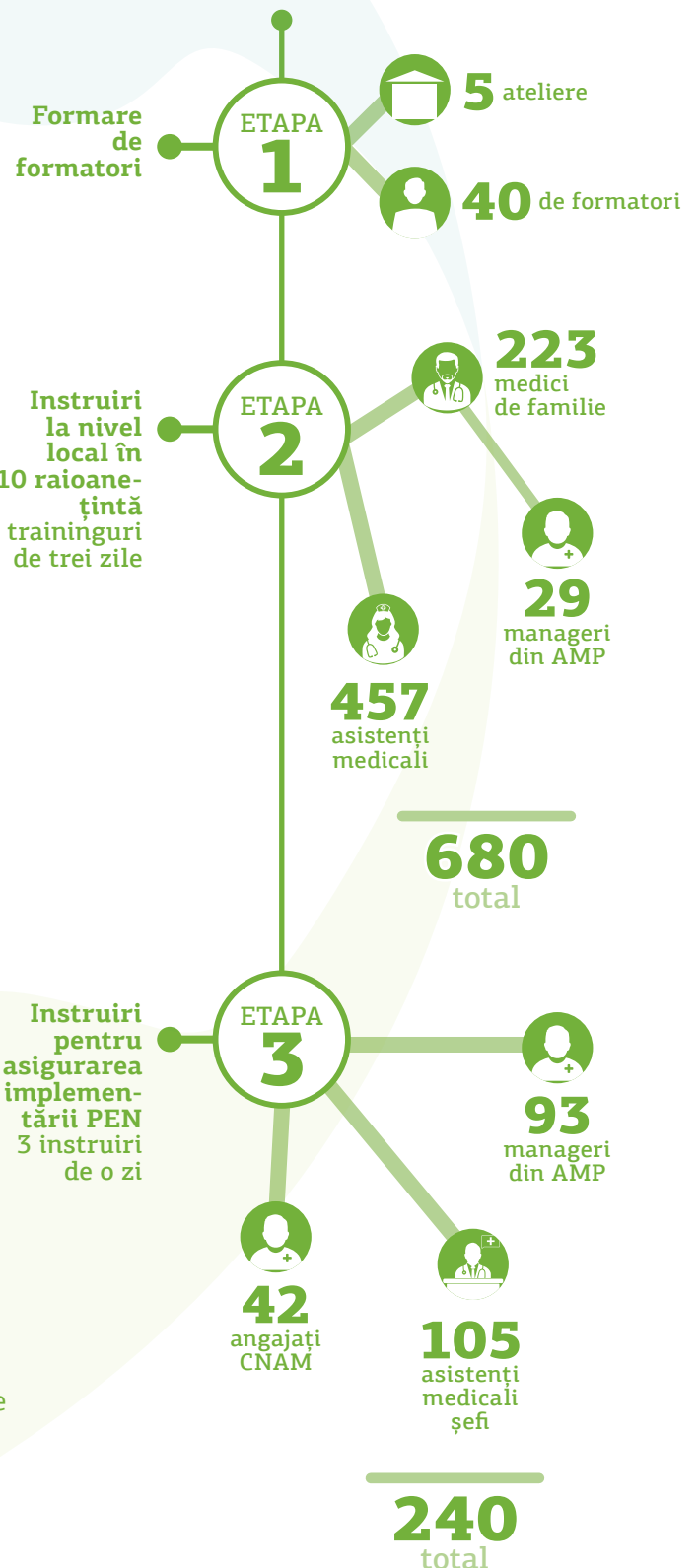
Dinamica instruirilor PEN în cascadă (3 etape)

- **Protocoloalele clinice privind BNT sunt disponibile pentru echipele medicilor de familie** (90% în raioanele de intervenție, comparativ cu 50% în raioanele de control).
- **Majoritatea medicilor de familie din raioanele de intervenție a proiectului au fost instruiți** cu privire la hipertensiune, boala ischemică cardiacă și diabetul de tip 2.
- **Lucrători medicali sunt instruiți în aplicarea protoalelor clinice privind BNT (PEN nr.1, PEN nr.2)** (63,3% din lucrătorii medicali în raioanele de intervenție, comparativ cu 26,1% din raioanele de control).
- **Dotarea cu dispozitive medicale de bază a 278 de săli de triaj din 66 de Centre și officii de sănătate.** Unitățile medicale au primit echipamente pentru diagnosticarea și monitorizarea timpurie a BNT și au fost instruite cu privire la utilizarea și întreținerea acestora.

Dotarea Centrelor de Sanatate (CS) cu echipament necesar pentru implementarea PEN în 10 raioane-țintă:

920 responsabili de implementarea PEN

REZULTATUL

Am îmbunătățit comportamentul populației pentru sănătate prin reducerea factorilor de risc ai BNT

Proiectul a utilizat abordarea *sănătate în toate politicile* pentru a promova adoptarea de către populația Republicii Moldova a comportamentelor sănătoase (*Sécula et al. 2020*). Aceasta a inclus elaborarea unui curs de formare pentru decidenții de la nivel raional și primarii comunităților-țintă furnizat de Școala de Management în Sănătate Publică. La nivel național, proiectul a colaborat cu ANSP și alți parteneri pentru dezvoltarea și realizarea a două campanii naționale de prevenire a BNT, bazate pe cele mai recente dovezi și principii de marketing social.

Profilurile de sănătate elaborate pentru fiecare dintre cele zece raioane-țintă în baza datelor din teritoriu reprezintă un element important și au stat la baza planificării și intervențiilor inter-sectoriale în promovarea sănătății. Indicatorii-cheie din profilurile de sănătate, sensibili din perspectiva de gen și echitate, au fost agreeți cu Guvernul. Proiectul a asigurat diseminarea rezultatelor profilurilor de sănătate, prezentându-le APL-urilor și membrilor comunităților-țintă.

Pentru a spori gradul de conștientizare a populației cu privire la prevenirea bolilor și protejarea propriei sănătăți, proiectul a implicat în activitățile de sensibilizare diverși actori locali. În comunitățile îndepărtate de centrele raionale, cu acces redus la servicii, au fost furnizate seminare de promovare a sănătății pentru care au fost implicate resursele locale, inclusiv umane, precum: medicii de familie, asistenții medicali și asistenții medicali comunitari, asistenții sociali, voluntarii, bibliotecarii, preoții etc.

Au fost îmbunătățite capacitățile organizațiilor societății civile de a lucra cu APL ca parteneri egali pentru a planifica și implementa activități de promovare a sănătății prin proiecte susținute de granturi mici. La baza acestor activități au stat informațiile din profilurile de sănătate și datele din cartografierea activelor comunității. Actorii locali au fost încurajați să identifice

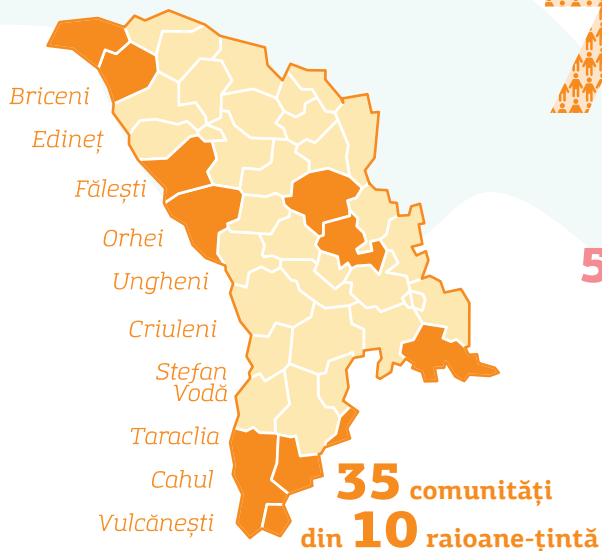
resursele și oportunitățile existente, pentru a le utiliza în activități de prevenire a BNT și facilități de îmbunătățire a stării de sănătate a membrilor comunității.

În cele din urmă, proiectul a introdus un Program inovator de autogestionare a bolilor cronice. Sondajele din cadrul proiectului au arătat o creștere statistică semnificativă a *autoeficacității pacientului* de la un scor de 5,33 la 8,32.

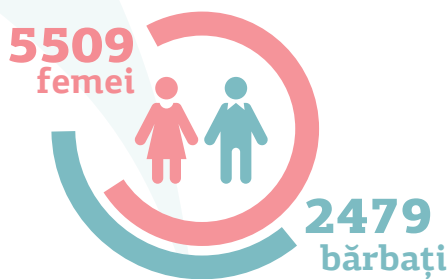
PRODUSE-CHEIE:

- În **20 de comunități-țintă**, APL-urile (primarii și echipele acestora) **s-au angajat să-și consolideze leadershipul** în luarea deciziilor privind sănătatea la nivel local.
- Au fost **elaborate profilurile de sănătate bazate pe dovezi**, inclusiv și la indicatorii sensibili la dimensiunea de gen și echitate. Profilurile au fost utilizate în toate raioanele de intervenție ca bază pentru planurile de acțiuni în promovarea sănătății.
- Au fost **consolidate capacitățile de management a 20 de organizații locale** ale societății civile de a lucra în parteneriat cu APL-urile și de a implementa activități de promovare a sănătății în comunități, finanțate prin proiectele de granturi mici.
- În **35 de localități** au fost desfășurate **seminare de educație în sănătate** care au **îmbunătățit cunoștințele a 7988 de persoane** (5509 de femei și 2479 de bărbați) cu privire la factorii de risc în BNT și măsurile de prevenție.
- În premieră a fost pus în aplicare un **Program de autogestionare a bolilor cronice, care a acoperit 342 de participanți** (251 de femei și 91 de bărbați), **abilitați să-și gestioneze mai bine propriile stări de sănătate**. Odată cu declanșarea pandemiei de COVID-19, Programul a contribuit la crearea unei rețele de facilitatori pentru asistența pacienților cu BNT la nivel local.
- ANSP a beneficiat de sprijin în **crearea și lansarea a două campanii naționale de educație pentru sănătate** cu obiectivul de reducere a consumului de sare și grăsimi trans. Campaniile au avut o **acoperire de 78% și, respectiv, 93% din populație**. Spoturile video și animate au fost difuzate la TV și distribuite online. La elaborarea conținutului materialelor a fost utilizată abordarea sensibilă din perspectiva de vârstă și gen.

Schimbarea comportamentului pentru o viață sănătoasă

7988 persoane

- 7** teme
- hipertensiunea
 - diabetul tip 2
 - obezitatea și alimentația sănătoasă
 - efectele dăunătoare ale consumului de alcool și tutun
 - sănătatea familiei
 - managementul stresului
 - sănătatea bărbatului

Sinergie cu proiectul MENSANA, proiectele Generație sănătoasă și Cancerul de col uterin

Acoperirea cu mesaje a populației în Campaniile naționale de educație pentru sănătate

78%

ALEGE CE MÂNÂNCI!
REDU GRĂSIMILE TRANS DIN ALIMENTAȚIE
Informează-te pe www.alege.prosanatate.md

93%

REDU SAREA DIN MÂNCARE
până la 5g pe zi, echivalentul unei lingurițe
Află câtă sare consumi zilnic și ce poți face pentru a te alimenta sănătos pe www.prosanatate.md

INFORMAȚII DESPRE PROIECT

Site-ul Proiectului: <https://www.viatasan.md/>

Proiectul „Viață Sănătoasă” este finanțat de Biroul de cooperare al Elveției (SDC) și este implementat de Institutul Elvețian Tropical și de Sănătate Publică, prin intermediul Unității de facilitare din Republica Moldova. În colaborare cu partenerii naționali, proiectul a vizat reducerea poverii bolilor netransmisibile, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății și a bunăstării populației Republicii Moldova, în special din zonele rurale. Proiectul a fost implementat în 10 raioane-țintă: Briceni, Cahul, Criuleni, Edineț, Fălești, Orhei, Ștefan-Vodă, Taraclia, Ungheni și Vulcănești.

Principalii parteneri naționali:

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Agenția Națională pentru Sănătate Publică și Consiliile Teritoriale de Sănătate Publică; Compania Națională de Asigurări în Medicină; Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”; Școala de Management în Sănătate Publică; Centrul de Excelență în Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”; Colegiile medicale; Centrul de Educație Medicală Continuă pentru asistenți medicali și moașe; Asociația medicilor de familie; Asociația de Nursing, instituțiile medico-sanitare din cadrul raioanelor de intervenție, APL și comunitățile.

Principalii parteneri internaționali:

Organizația Mondială a Sănătății.

REFERINȚE:

- World Health Organisation (WHO). Prevalence of noncommunicable disease risk factors In the Republic of Moldova. STEPS 2013. WHO, Regional Office for Europe. (2014). Available at: <https://www.euro.who.int/en/countries/republic-of-moldova/publications/prevalence-of-noncommunicable-disease-risk-factors-in-the-republic-of-moldova.-steps-2013-2014>
- Blake, C., Bohle, L.F., Rotaru, C. et al. Quality of care for noncommunicable diseases in the Republic of Moldova: a survey across primary health care facilities and pharmacies. *BMC Health Serv Res* 19, 353 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4180-4>
- Sécula, F., Erismann, S., Cerniciuc, C. et al. Evidence-based policy making for health promotion to reduce the burden of non-communicable diseases in Moldova. *BMC Proc* 14, 1 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12919-020-0183-8>
- Zahorka, M., Curteanu, A., Florence, S., Zarbailov, N., Rimis, C., Beznec, P. and Buzeti, T. Regionalisation of comprehensive care for Non-Communicable Diseases – involving local authorities. *International Journal of Integrated Care*, 19(4), p.179. (2019) DOI: <http://doi.org/10.5334/ijic.s3179>
- Collins D, Ciobanu A, Laatikainen T, et al. Protocol for the evaluation of a pilot implementation of essential interventions for the prevention of cardiovascular diseases in primary health care in the Republic of Moldova. *BMJ Open*. 2019;9(7):e025705. Published 2019 Jul 4. doi:10.1136/bmjopen-2018-025705
- Zarbailov, N., Curteanu, A., Volcov, V., Prytherch, H. and Zahorka, M. Reducing the Burden of Non-Communicable Disease in Moldovan communities – the role of community nursing. *International Journal of Integrated Care*, 19(4), p.180.(2019) DOI: <http://doi.org/10.5334/ijic.s3180>

Contacte:

Proiectul „Viață sănătoasă”
Str. Maria Cibotari, 6

MD-2012, Chișinău
Republica Moldova
+373 22 23 32 45

info@viatasan.md
www.viatasan.md